

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Розглянуто інтерактивні методи навчання, які використовуються на заняттях з іноземних мов у Военно-дипломатичній академії, правила організації та основні принципи інтерактивного навчання. Визначено переваги сучасних інтерактивних методів навчання іноземних мов використання яких дає можливість науково-педагогічним працівникам удосконалювати викладання іноземної мови, підвищувати ефективність навчального процесу й рівень знань слухачів. Сучасна комунікативна методика передбачає активне впровадження в навчальний процес інноваційних методів і форм роботи для кращого засвоєння навчального матеріалу.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання; комунікативна компетентність; форми роботи; мозковий штурм; рольова гра; іноземна мова.

Постановка проблеми. Реформа освіти в Україні, яка спирається на положення Болонської конвенції, передбачає, перш за все, зміни в галузі мовної освіти. До випускників Военно-дипломатичної академії (ВДА) висувуються високі вимоги, особливо щодо володіння іноземною мовою на рівні, визначеному наказом Міністра оборони України № 267 від 1 червня 2009 року “Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України та Плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України” [1].

Відповідно до вимог Концепції кваліфіковані фахівці повинні вміти не тільки читати й перекладати спеціалізовану літературу, а й розуміти те, про що говорять у офіційних і неформальних ситуаціях практичного, суспільного, професійного, особистого характеру тощо. Випускники академії повинні вміти підтримувати бесіду, вести пошук необхідної інформації в Інтернеті, готувати та проводити презентації.

Метою навчання іноземних мов у ВДА є формування у слухачів професійної комунікативної компетентності на основі мовних знань, навичок і вмінь, вдосконалення всіх видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, письма та аудіювання. Характерною рисою сьогодення є тенденція до посилення комунікативної спрямованості навчання, його наближення до реального спілкування. Отже, одним із основних завдань науково-педагогічних працівників (НПП) кафедр іноземних мов ВДА є розробка й впровадження ефективних навчальних технологій, які б забезпечували максимальну активізацію комунікативної діяльності на заняттях з іноземних мов, сприяли б створенню комфортних умов навчання, за яких кожен слухач відчуватиме свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні засади застосування сучасних педагогічних технологій у навчальному процесі розглянуто в працях К. Михайлової [2], Ю. Сурмина [3], О. Пометун, Л. Пироженко [4], С. Сисоєвої

[5], О. Пехоти, А. Кіктенко, О. Любарської [6], О. Гончарової [7], А. Гарайової [8], Г. Томаса [9].

Термін інтерактивна педагогіка відносно новий: його запропонував німецький науковець Ганс Фріц у 1975 році. У своїх дослідженнях він визначив мету інтерактивного навчально-виховного процесу – це зміна і вдосконалення моделей поведінки його учасників. Аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник модифікує свою модель поведінки і свідомо засвоює її. Це дає змогу говорити про застосування інтерактивних методів у процесі навчання і виховання.

Оскільки випускник має набути іншомовної компетентності протягом короткого часу, пропонується вдосконалити програму вивчення іноземних мов, інтенсивніше застосовуючи інтерактивні методи навчання, ефективність яких вже доведена.

Метою статті є визначення переваг сучасних інтерактивних методів навчання іноземних мов; правил організації інтерактивного навчання у ВДА.

Виклад основного матеріалу. Інтерактивний метод дає можливість комунікативно вирішувати пізнавальні завдання засобами іншомовного спілкування. Інтерактивна діяльність передбачає організацію і розвиток діалогічного мовлення, спрямованого на взаєморозуміння, взаємодію, вирішення проблем, важливих для кожного з учасників навчального процесу.

У системі інтерактивного навчання виділяють такі основні принципи співпраці: позитивна взаємозалежність - група досягає позитивного результату за умови успішного виконання завдань кожним слухачем; індивідуальна відповідальність – працюючи в групі, кожен слухач виконує конкретне завдання, відмінне від інших; однакова участь – кожен слухач має певний час для ведення бесіди або завершення завдання; одночасна взаємодія – всі слухачі залучені до роботи.

Сучасна комунікативна методика передбачає активне впровадження в навчальний процес інноваційних методів і форм роботи для кращого засвоєння матеріалу. Як показала практика, досить ефективними є такі форми роботи: індивідуальна, парна, групова й робота в команді.

Підвищення ефективності занять залежить від добору й використання різноманітних, найбільш адекватних навчальній темі методів навчання, а також від активізації всієї групи.

Вибір методів зумовлений цілями навчання, змістом навчального матеріалу та предметною специфікою, темпом та терміном навчання, рівнем педагогічної майстерності викладача, дидактичним та матеріально-технічним забезпеченням занять, рівнем підготовки слухачів.

Кожний метод навчання має свої переваги й недоліки. Ефективність їх застосування визначається специфікою конкретного навчального процесу. Універсальних рекомендацій щодо застосування методів не існує. З метою максимальної ефективності навчання, плануючи конкретні заняття, педагог має вибирати такі методи, які забезпечуватимуть активну участь слухачів, зворотний зв'язок у системі “викладач – слухач”, можливість здобувати знання і застосовувати їх у реальних життєвих та навчальних ситуаціях, розвиток цільових навичок поведінки (самостійної творчої діяльності, роботи в малих

групах); мотивацію слухачів до підвищення ефективності навчання, можливість отримувати знання на груповому та індивідуальному рівнях.

Досвід викладання іноземної мови показує, що найдоцільніше використовувати насамперед такі методи, які допомагають розвивати у слухачів бажання працювати творчо, продуктивно, прагнути до активних дій, досягати успіхів і мотивувати власну поведінку, намагаючись удосконалити моделі поведінки, що вкрай важливо для успішної професійної діяльності.

Серед відомих методів парної і групової роботи слід виділити такі:

внутрішні / зовнішні кола (inside/outside circles);

мозковий штурм, або метод генерування ідей (brainstorm);

читання зигзагом (jigsawreading);

обмін думками (think-pair-share);

рольові ігри (role-play);

кейс-метод аналізу ситуацій (case study).

Розглянемо особливості використання найпоширеніших методів інтерактивного навчання іноземних мов слухачів ВДА.

Метод проведення дискусій, або метод *внутрішні / зовнішні кола*, дає можливість співрозмовникам обмінюватися думками в структурній манері. Слухачі формують два концентричних кола. Викладач записує на дошці питання або аргумент - твердження для дискусії. Представник внутрішнього кола і його опонент у зовнішньому обмінюються думками щодо цього питання. Після обміну думок педагог подає сигнал - і коло починає рухатися вправо / вліво. Таким чином співрозмовники міняються і знову висловлюють свої думки. Цей метод сприяє активізації навичок усного мовлення, дає можливість спілкуватися з різними співрозмовниками щодо проблемних питань, залучати всіх без винятку учасників до комунікації одночасно.

Приблизний варіант цієї методики було застосовано для проведення слухачами ВДА дипломатичного рауту в рамках військово-спеціальної гри, під час якого слухачі мали спілкуватися іноземними мовами з різними учасниками (викладачами академії), виконуючи професійні завдання.

Мозковий штурм, або метод генерування ідей, може застосовуватися для вирішення специфічної проблеми, вивчення нової теми (лексичного матеріалу), а також для підвищення зацікавленості, виявлення рівня знань, поглядів, уподобань тощо. Цей метод передбачає такий алгоритм:

1. Запропонувати слухачам питання, проблему або тему (запишіть на дошці, папері, викладіть усно, у виді слайда).

2. Попросити висловити якомога більше ідей і пропозицій, бажано у формі слів і лаконічних фраз. Заохочуйте всіх до участі в обговоренні проблеми.

3. Пояснити, що ніхто не має права повторювати чужі ідеї, коментувати або критикувати їх до закінчення мозкового штурму.

4. Записати усі думки учасників. Зазвичай найбільш чудернацькі ідеї і фрази виявляються найцікавішими і найбільш вдалимими.

5. Розставити пріоритети, проаналізуйте подані ідеї для генерації подальшої дискусії або розв'язання поставленого питання.

Метод мозкового штурму часто використовують на заняттях з іноземних мов у ВДА під час подання нової теми, лексико-граматичного матеріалу, а також у ході підготовки до складання есе.

Метод читання зигзагом сприяє розвитку навичок усного мовлення й умінню аналізувати інформацію. Його активно застосовують викладачі кафедр іноземних мов ВДА, адже ефективність методу доведено на практиці. Для читання зигзагом послуговуються аутентичним іншомовним матеріалом (невеликі газетні статті або тексти). Наприклад, викладач підбирає два тексти на одну тему. Слухачі працюють самостійно в групах: група А - з одним текстом, група В - з іншим. Під час самостійної роботи всі виконують завдання, метою яких є перевірка на розуміння тексту. Вони можуть бути у вигляді запитань або вправ на виправлення неправильних тверджень. Потім слухачі працюють у парах. Представники групи А і групи В ставлять співрозмовнику запитання за змістом його тексту / статті, а потім дають відповіді. Таким чином, пасивне читання перетворюється на активний аналіз інформації, колективний обмін думками, що сприяє засвоєнню лексики. Завдання такого типу НППІ кафедр іноземних мов розробляють і успішно використовують на заняттях за тематикою військово-спеціального курсу та військово-дипломатичного курсу з англійської мови.

Суть методу, який називається *обмін думками*, полягає в тому, що слухачі мають змогу виробити певну стратегію вирішення проблеми за визначений час. Викладач пропонує тему / проблему, слухачі працюють у парах, обмірковуючи варіанти вирішення комунікативного завдання. Метод обміну думками дає можливість сформулювати рішення і поділитися ним зі співрозмовником. Він сприяє залученню всіх учасників до спільного обговорення, на відміну від класичного методу, коли спілкуються викладач і лише один слухач. Ця методика дуже проста в застосуванні і не потребує ретельної підготовки. Використовується як за планом, так і спонтанно.

На особливу увагу заслуговує метод *рольової гри*, який дає можливість слухачам продемонструвати вміння застосовувати знання іноземної мови в ситуаціях, наближених до реального життя, і змушує їх зосередитися на процесі комунікації. Метод особливо ефективний в умовах навчання іноземних мов у ВДА, тому що він сприяє також розвитку професійних навичок слухачів. Рольові ігри не тільки корисні й цікаві для всіх вікових категорій, а й дуже популярні в сучасній методиці викладання іноземних мов. Вони не тільки сприяють розвитку комунікативних навичок, а й допомагають долати психологічні комплекси й мовні бар'єри.

Однією з інтерактивних методик, що набула популярності у Великобританії, США, Німеччині, Данії та інших провідних країнах світу, стала методика *Case study* (кейс-метод аналізу ситуацій), розроблена англійськими науковцями М. Шевером, Ф. Едеймом та К. Ейтсом. Саме цій методиці відводять важливе місце у вирішенні сучасних проблем навчання. Уперше кейс-метод було застосовано в 1910 р. під час викладання управлінських дисциплін у Гарвардській бізнес-школі, добре відомій своїми інноваціями, а в Україні він став поширюватися тільки в другій половині 90-х років ХХ ст. як пізнавальний у процесі вивчення природничих наук. В основу кейс-методу покладено концепцію розвитку розумових здібностей. Його суть полягає у спільному

аналізі, обговоренні, виробленні рішень слухачами у конкретних випадках (ситуаціях, історіях, текстах, які прийнято називати кейсом) за тематикою розділу дисципліни.

Цінність кейс-методу полягає в тому, що він дає змогу актуалізувати комплекс знань, які необхідні для вирішення певної проблеми, а також поєднати навчальну, аналітичну й виховну діяльність, що, безумовно, є важливим у реалізації сучасних завдань системи освіти. Специфіка кейс-методу полягає в тому, що застосовують його для технологізації й оптимізації, методологічного насичення навчального процесу [3].

Зважаючи на те, для аналізу якої ситуації застосовують кейс-метод, виділяють такі його види: кейс-потреби, кейс-вибір, кризовий кейс, конфліктний кейс, кейс-боротьба, інноваційний кейс.

Практика свідчить про те, що в разі використання інтерактивних методів навчання слухачі запам'ятовують 80 % того, що висловлювали самі, та 90 % того, що зробили самі. Вони не тільки краще запам'ятовують матеріал, а й його ідентифікують, використовуючи в повсякденному житті. Застосування інтерактивних методів у навчанні в малих групах сприяє розвитку таких особистісних якостей, як комунікабельність, взаєморозуміння, спільна праця, вміння обстоювати власну думку та приймати компромісне рішення.

Слід зазначити, що всі вищеописані форми інтерактивного навчання будуть ефективними, якщо проблема обговорювалася на заняттях і слухачі мають певний досвід, набутий у ході навчання. Вибираючи теми для обговорення, викладач має намагатися, щоб вони не мали вузько обмежений характер. Однією з особливостей інтерактивних форм навчання є те, що вони мотивують слухачів не лише висловлювати власну думку, а й змінювати її під аргументованим впливом партнерів у процесі спілкування.

Висновок. Серед названих переваг інтерактивного навчання слід виділити такі: створення на заняттях дружньої атмосфери і комунікативності; слухачі мають можливість бути більш незалежними й упевненими в собі, вони не бояться припуститися помилки; викладач заохочує слухачів до спільної співпраці; кожен слухач виконує конкретне завдання; слухачі, які потребують допомоги, можуть дістати її від тих, хто має більш глибокі знання; слухачі мають змогу активно застосовувати раніше набуті знання і досвід.

Використання інноваційних методів навчання дає можливість науково-педагогічним працівникам удосконалювати викладання іноземної мови, підвищувати ефективність навчального процесу й рівень знань слухачів ВДА.

Перспективи подальших наукових досліджень. Вивчення досвіду застосування інтерактивних методів навчання в зарубіжній практиці викладання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністра оборони України від 01.06.2009 року № 267 “Про затвердження Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України та Плану реалізації Концепції мовної підготовки особового складу Збройних Сил України”. - К., ГШ, 2009. - 42с.
2. Михайлова К.А. Кейс и кейс-метод: общие понятия / Е.А. Михайлова. - М.: Маркетинг, 1999. - №1 - С.109-117.

3. Сурмін Ю.П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології: [кол. монографія] / Ю.П. Сурмін - К.: МАУП, 2005. - 123 с.

4. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання. [науково-метод. посібник] / О. Пометун, Л. Пироженко. – К., 2004. - 192 с.

5. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: [навчально-метод. посібник] / С.О. Сисоєва - К., 2011. - 324 с.

6. Пехота О.М. Освітні технології: [навчально-метод. посібник] / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. - К., 2004. - 256 с.

7. Гончарова О.М. Використання кейс-методу у викладанні фахових дисциплін майбутнім економістам / О.М. Гончарова, Г.Є. Чепорова - К., 2010. - № 6. - С. 42-47.

8. Alica Harajová. Activating Methods in Foreign Language Teaching [Електронний ресурс]. - Режим доступу до сайта: www.hltmag.co.uk. - Назва з екрана.

9. G. Thomas. A typology for the case study in social science following a review of definition, discourse and structure. / Thomas G. - Birmingham: Qualitative Inquiry, 2011. - vol. 17/6 - P. 511-521.

В.Ф. Басанец, кандидат политических наук;
Военно-дипломатическая академия

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В ВЫСШИХ ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Рассмотрены интерактивные методы обучения, которые используются на занятиях по иностранному языку в Военно-дипломатической академии, основные принципы интерактивного обучения. Определены преимущества современных интерактивных методов обучения иностранным языкам, применение которых дает возможность научно-педагогическим работникам усовершенствовать преподавание иностранных языков, повысить эффективность процесса обучения и уровень знаний слушателей. Современная коммуникативная методика предполагает активное внедрение в учебный процесс инновационных методов и форм работы для лучшего усвоения учебного материала.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность; интерактивные методы обучения; формы работы; мозговой штурм; ролевая игра; иностранный язык.

V.F. Basanets, candidate of political science,
civilian employee,
Military Diplomatic Academy

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH AT HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Interactive English teaching techniques used at the Military Diplomatic Academy as well as the basic principles of interactive teaching are considered. Advantages of modern interactive foreign languages teaching methods have been singled out. All these improve existing methodology of the teaching English, facilitate the efficiency of the teaching process, and enhance learner's' foreign language competence. Modern communicative approach presumes the implementation of innovative forms of learning activities for better mastering foreign languages.

Keywords: communicative competence; interactive methods of teaching foreign languages; forms of learning activities; brainstorming; role-play; foreign language.